

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 6

@QMI_Instituti

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
6-son
noyabr, 2025

November 2025
Volume 3
Number 6

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

*Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda
jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.*

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

"Innovatsion iqtisodiyot" ilmiy - amaliy
O'zbekiston elektron jurnali ta'lim, fan va
innovatsiyalar Respublikasi Oliy vazirligi
huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi**
rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli
qarori bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

**Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar
nashr etiladi:**

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

*Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal
Universitet, Rossiya)*

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

*Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog'iston Respublikasi
Milliy fanlar akademiyasi)*

*Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston
agrar universiteti)*

*Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva
energetika instituti, Rossiya)*

*Voynash Sergey Aleksandrovich - i.f.n. dotsent (Qozon Volga bo'yi (federal)
universiteti)*

*Pulyayeva Valentina Nikolayevna - i.f.d. professor (Rossiya Federatsiyasi hukumati
qoshidagi moliya universiteti)*

*Morkovkin Dmitriy Yevgeniyevich - i.f.d. professor (Rossiya Federatsiyasi hukumati
qoshidagi moliya universiteti)*

*Sadriiddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi
Milliy fanlar Akademiyasi)*

*Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat
universiteti)*

*Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Chupin Aleksandr Leonidovich - i.f.d., professor, (P.Lumumba nomidagi Rossiya
xalqlar do'stligi universiteti)*

*Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar
universiteti)*

*Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazarot
fanlari instituti)*

*Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot
universiteti)*

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich - t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d. dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

Реализация стратегий социально-экономического развития в стране способствует повышению эффективности человеческого капитала

Убайдуллаев Гайрат Зувайтович

Mamlakatda ijtimoiy - iqtisodiy rivojlantirish strategiyalarini amalga oshirish inson kapitali samaradorligini oshirishga xizmat qiladi

Ubaydullaev G'ayrat Zuvaytovich

The implementation of socio-economic development strategies in the country contributes to an increase in the efficiency of human capital

Ubaydullaev Gayrat Zuvaytovich

Received: November 4, 2025 Revised: November 7, 2025

■ Accepted: November 10, 2025 ■ Published Online: December 1, 2025

- **Annotatsiya.** Tadqiqotning maqsadi Yangi O'zbekistonda inson kapitalini rivoj topishi uchun shaxsni ta'limga, bilim, ko'nikma, qobiliyat, motivatsiya, kasbiy yo'naltirishga ilm-fan, sog'liqni saqlash va madaniyatni yuksaltirishga qaratilgan amaliy ishlarning tahlili ko'rib chiqilgan, shuningdek mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyalarini amalga oshirishda inson kapitali samaradorligini rivojlantirish omillarining uslubiy, nazariy va amaliy asoslari o'rganilgan.
- **Kalit so'zlar:** inson kapitali, ta'lim, ta'lim tizimi, inson kapitaliga investitsiyalar, ta'lim sifati, tibbiyot xizmatlari, innovatsion iqtisodiyot, jahon tajribalari.
- **Аннотация.** Целью исследования является анализ практической работы, направленной на совершенствование образования личности, знаний, навыков, умений, мотивации, профессиональной ориентации, науки, здравоохранения и культуры в целях развития человеческого капитала в Новом Узбекистане, а также изучение методологических, теоретических и практических основ факторов развития эффективности человеческого капитала в реализации стратегий социально-экономического развития страны.
- **Ключевые** слова: Человеческий капитал, образование, система образования, инвестиции в человеческий

капитал, качество образования, медицинские услуги, инновационная экономика, мировой опыт.

- **Abstract.** The aim of the study is to analyze practical work aimed at improving the education of individuals, knowledge, skills, abilities, motivation, career guidance, science, healthcare and culture for the development of human capital in New Uzbekistan, as well as to study the methodological, theoretical and practical foundations of the factors for the development of human capital effectiveness in the implementation of strategies for the socio-economic development of the country.
- **Keywords:** Human capital, education, education system, investments in human capital, quality of education, medical services, innovative economy, global experience.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28 yanvar 2022 yildagi PF-60-sonli "2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi va 28 sentabr 2023 yildagi PF-158-sonli "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmonlari bilan mamlakatimizda keng ko'lamli demokratik o'zgarishlar, jumladan ilm-fan va ta'lim-tarbiya sohasidagi islohotlar orqali O'zbekistonda yangi uyg'onish davri, uchinchi Renessans masalasini o'ta strategik vazifa sifatida oldimizga qo'yib, uni milliy g'oya darajasiga ko'tarayotgan ekanmiz, maktabgacha ta'lim va maktab ta'limi, oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimi hamda ilm-fan, madaniy-ma'rifiy masalalar bo'lg'usi Renessansning to'rt uzviy halqasi sifatida ko'rilmog'da. Bu jarayonda bog'cha tarbiyachisi, maktab o'qituvchisi professor-o'qituvchilar va yosh ilmiy-ijodiy tadqiqotchilarimiz esa yangi Uyg'onish davrining to'rt tayanch ustuniga aylanishi kerak. Renessans poydevorini yaratish o'z-o'zidan vujudga kelmaydi, buning uchun, avvalo yuzlab, minglab iste'dodli kadrlar, fidoyi shaxslar kerak.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28 yanvar 2022 yildagi PF-60-sonli "2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi va 28 sentabr 2023 yildagi PF-158-sonli "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmonlari asosida mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyalarini amalga oshirishda inson kapitali samaradorligini rivojlantirish omillarining uslubiy, nazariy va amaliy asoslarini ko'rsatib berilgan bo'lib, yorqin sonlarda amaliy bajarilish mexanizmi ishlab chiqilgan. Tahlillar ilmiy asoslar bilan ko'rib chiqilgan. Inson qadrini ulug'lashga qaratilgan strategiya va vatanimiz ravnaqi va kelajak istiqbolimizni belgilovchi muhim hodisa, intellektual salohiyatni rivojlantirish-bugunki kunning muhim vazifasi kabi gazetalardagi ilmiy maqolalarda inson kapitalini rivojlanib borayotganligi to'g'risida olimlarimiz

Q.X.Abduraxmonov, B.Mahkamov, N.Rizaev, M.Yuldodhevlar tomonidan ilmiy asoslangan ta'rif va tahlillar keltirilgan.

Ilmiy adabiyotlarda iqtisodiy tizimlarning innovatsion rivojlanishida inson kapitalining roli, jahon iqtisodiyotining globallashuvi davrida intellektual capital to'g'risida olimlarimiz E.A. Окунова, В.Н. Голубкинlar tomonidan inson kapitalini rivojlantirish uchun imkoniyatlar va xatarlarning kombinatsiyasi uning ta'lim kabi muhim elementida to'liq aks etishi, inson kapitalining tarkibiy elementi sifatida ta'limning ahamiyatini e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi.

"Inson kapitali innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishning asosiy omili" deb nomlangan monografiya G'.Z.Ubaydullaev tomonidan innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida zamonaviy bilimlar va raqamli iqtisodiy texnologiyalardan samarali foydalanib ilmiy xulosa va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan va raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bo'yicha asosli tavsiyalar ko'rsatib o'tilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyalarini amalga oshirishda inson kapitali samaradorligini rivojlantirish omillarining nazariy va amaliy asoslarini o'rganishga oid nazariy mushohada, tizimli yondashuv, shuningdek inson kapitalini rivoj topishi uchun ilm-fan, ta'lim, sog'liqni saqlash va madaniyatni yuksaltirishga qaratilgan amaliy ishlarning tahlili bo'yicha izlanishlari hamda me'yoriy-huquqiy hujjatlar o'rganilib xulosa va takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmonning IV bo'limi "Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish"ga qaratilgan bo'lib, 34 ta maqsadlarga yo'naltirilgan quyidagi taraqqiyot strategiyasini o'z ichiga oladi.[1]

Har bir fuqaroga davlat hisobidan aniq kasb-hunarga

o'qish imkoniyatini yaratish. Kasbga o'qitish ko'lamini 2 baravar oshirib, jami 1 million nafar ishsiz fuqaroni kasb-hunarlariga o'qitish va bu jarayonda nodavlat ta'lim muassasalarining ishtirokini 30 foizga yetkazish. Maktabgacha ta'limdagi qamrov darajasini hozirgi 70 foizdan kamida 80 foizga yetkazish, jumladan 6 yoshli bolalarni maktabgacha tayyorlov tizimi bilan qamrab olish darajasini 2024/2025 o'quv yili yakuniga qadar 100 foizga yetkazish. Maktabgacha ta'lim tizimiga xususiy sektor mablag'larini jalb qilish orqali 7 mingdan ziyod yangi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etish. Shuningdek, umumiy o'rta ta'lim tizimida "Ta'lim uchun qulay muhit" dasturi amalga oshiriladi. Natijada, 2023/2024 o'quv yilidan boshlab har yili 500 ming yangi quvvat tashkil etilib, o'quv o'rinlari soni 7,5 millionga yetkaziladi. 2,5 million o'quvchi o'rniga ega maktablar qurishga 8 mlrd. dollar ajratiladi. 2022 — 2026 yillarda 160 mingdan ziyod pedagog kadrlarning malakasini oshirish. Maktabgacha ta'lim tizimida budjet mablag'larining maqsadli va samarali sarflanishini moliyaviy jarayonlarining shaffof tarzda amalga oshirilishini ta'minlash. Yangi maktablar qurish, xususiy maktablarni ko'paytirish, ta'lim sifatini oshirishni nazarda tutuvchi milliy dasturni ishlab chiqish va amalga oshirish. O'quv o'rinlari sonini 2026 yil yakuniga qadar 6,4 milliongacha yetkazish. Nodavlat ta'lim xizmatlari ko'rsatuvchi tashkilotlarga sharoit va imkoniyatlarni kengaytirish orqali ularning ulushini 2026 yilda 8 foizga, shu jumladan 2024 yilda 5 foizga oshirish. 2026 yilga qadar o'quv dasturlari va darsliklarni ilg'or xorijiy tajriba asosida to'la qayta ko'rib chiqib, amalda joriy etish. Yoshlarni oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasini 2026 yilda 50 foizga yetkazish [1].

Prezident Shavkat Mirzaevning Farmoni bilan "O'zbekiston - 2030" strategiyasi tasdiqlandi. Ushbu dasturilamal hujjat xalqimizning erkin va farovon, qudratli yangi O'zbekistonni bunyod etishda xohish – istagini ro'yobga chiqarish, har bir fuqaroga o'z salohiyatini rivojlantirish uchun barcha imkoniyatlar yaratish, sog'lom, bilimli va ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash, global ishlab chiqarishning muhim bo'g'iniga aylangan kuchli iqtisodiyotni shakllantirish, adolat, qonun ustuvorligi, xavfsizlik va barqarorlikni kafolatli ta'minlash maqsadida Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasini amalga oshirish jarayonida ortirilgan tajriba va keng jamoatchilik muhokamasi natijalari asosida "O'zbekiston - 2030" strategiyasi ishlab chiqildi [2].

E'tirof etishimiz joizki, oxirgi yetti yilda maktabgacha ta'lim bo'yicha qamrov darajasini 25 foizdan 75 foizga, oliy ta'limda esa 9 foizdan 41 foizga, oliygohlar sonini 77 tadan 218 taga yetkazilganligi sohadagi ishlar ko'lami yoshlarning intellektual salohiyatini inson kapitalini rivojlantirish davlatning ustuvor vazifalaridan biri ekanligini va ularning natijasini ko'rsatib turibdi. Ta'lim sifatini oshirish maqsadida

2024 yil xorijiy mamlakatlardan taklif etilgan 1000 nafar chet tili mutaxassisi maktablarda ish boshladi. Kelgusi yillarda ularning sonini 3 barobar oshirish, 10 va 11-sinflarda qator fanlarni o'quvchilarning tanlovi asosida chuqurlashtirib o'qitish yo'lga qo'yilmoqda [3].

Jahon bankining ma'lumotlariga ko'ra, kurrai zaminimiz umumiy boyligining 67 foizi 374 trillion AQSh dollari inson kapitaliga, ya'ni asosan, shaxsning ilm darajasiga to'g'ri kelmoqda. AQShda ushbu ko'rsatkich milliy boyligining 77-foizi – 95 trillion dollarga yetgan. Shuning uchun davlatimiz rahbari "Eng katta boylig-bu aql-zakovat va ilm, eng katta meros-bu yaxshi tarbiya, eng katta qashshoqlik-bu bilimsizlikdir" degan fikrni alohida keltirib o'tadi [4].

E'tibor qilinsa, O'zbekiston dastlabki, ya'ni 2020 yil urinishdayoq bu reytingda 93-o'rinni qayd etgan. Natijada jadal yuqorilagan mamlakatlar "TOP-10" taligidan joy olgan. O'zbekiston o'z oldiga 2030 yilda global innovatsion indeksda kuchli 50 talikdan joy olishni maqsad qilgan. Buni esa respublikamizning xalqaro maydondagi raqobat bardoshligi darajasini va innovatsion jihatdan taraqqiy etishini belgilovchi asosiy omil sifatida baholash va e'tirof etish mumkin. Shuni mamnuniyat bilan aytishimiz mumkinki, O'zbekiston Markaziy va Janubiy Osiyo mintaqasi bo'yicha kuchli uchtalikka kirgan yetakchi davlat bo'ldi (Hindiston-40, Eron Islom Respublikasi-53 va O'zbekiston-82). Global innovatsion indeks reytingi ko'rsatkichlari jahon mamlakatlari iqtisodiyotini o'zida qamrab olib, u 80 ga yaqin ko'rsatkichlarlar asosida aniqlanadi. O'zbekiston ko'rsatkichlarning ikkinchisida, "Inson kapitali va tadqiqotlar" (Human capita & research)da 7 pog'ona yuqorilab 30,8 daraja yoki 65-o'rin egallagan [5].

Umuman olganda, bugun O'zbekistonning xalqaro indekslar va reyting ko'rsatkichlariga erishishdagi muhim qadamlardan biri sifatida qabul qilingan. Buni xalqaro indekslar va reyting ko'rsatkichlarida bosqichma-bosqich yuqorilab borayotganligimizdan ham anglash qiyin emas.

O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni takomillashtirish asosida inson kapitalini rivojlantirishning innovatsion modeli, uning harakatlantiruvchi kuchlari, yangi bilimlar, shaxslar va umuman jamiyatning intellektual va ijodiy salohiyati inson kapitalini mamlakatning raqobatbardoshligi uchun strategik resursga aylantiradi. Inson salohiyati barcha rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi va milliy boyligining asosiy tarkibiy qismi sifatida e'tirof etilgan.

Inson kapitali - bu odamlar o'z hayoti davomida sarmoya kiritadigan va to'playdigan, jamiyatning hissa qo'shadigan a'zolari sifatida o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishga imkon beradigan bilim, ko'nikma va salomatlikdir.

Vaholangki, hozirgi paytda inson kapitaliga nisbatan qarashlar tubdan kengayib, unga qimmatbaho aksiya hamda

daromadlar oqimi sifatida qaralmoqda. Chunki inson kapitali iqtisodiy rivojlanish bilan chambarchas bog'liq. Buni dunyoga mashhur hind olimi, Nobel mukofoti sohibi (1998 yil) Amartiya Sen ilmiy asoslab bergan. Uning fikricha rivojlanish jarayoni faqat moddiy yoki iqtisodiy farovonlikning ortishi emas, balki jamiyatning har bir a'zosiga tanlov erkinligi yuqoriligini nazarda tutadigan shaxsning imkoniyatlarini kengaytirishdir. Davlat nafaqat iste'mol tengligini, birinchi navbatda, ta'lim, sog'liqni saqlash xizmatlari, shuningdek, siyosiy va fuqarolik huquqlari sohasida teng huquqlikni ta'minlashi kerak. Bu inson kapitalini rivojlanishiga xizmat qiladi [6].

Inson kapitalini rivojlantirish uchun imkoniyatlar va xatarlarning kombinatsiyasi uning ta'lim kabi muhim elementida to'liq aks etadi. Uning o'zgarishidagi asosiy tendensiya - bu aholining bilim darajasining oshishi. Aholining ma'lumot darajasining o'sishi nafaqat aholi va ish beruvchilar tomonidan unga bo'lgan talab bilan, balki tegishli infratuzilmaning rivojlanishi bilan ham bog'liq.

Inson kapitalining tarkibiy elementi sifatida ta'limning ahamiyatini e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi. Ko'rinib turibdiki, xodimlarning kasbiy bilimlari kompaniyaning muvaffaqiyatli ishlashi uchun asosdir. Ta'lim insonning nafaqat ishchi, balki o'quvchi sifatidagi samaradorligini oshiradi, ya'ni bilim va ko'nikmalarni yanada to'plash jarayonini tezlashtiradi va osonlashtiradi [7].

Har qanday sivilizatsiya yoki uyg'onish jarayoni inson uchun, uning baxti-saodati, taraqqiyoti, farovon turmushi, orzu-istaklari amalga oshishi uchun xizmat qilishi kerak. Mamlakatda inson kapitalining rivoj topishi uning qiymati bilan o'lchanadi, ya'ni turli usullar - investitsiya, ya'ni ta'lim tarbiyaga, ilmga, ma'rifatga, sog'liqni saqlashga, jismoniy va madaniy tadbirlarga jalb qilinadigan sarmoyalar va boshqalar bilan hisoblanadi. Inson kapitali - bu sarmoyalar natijasida shakllanadigan va shaxs tomonidan to'plangan, ijtimoiy takror ishlab chiqarishning u yoki bu sohasida maqsadga muvofiq foydalaniladigan, mehnat unumdorligi va ishlab chiqarishning o'sishiga yordam beradigan ma'lum bir salomatlik, bilim, ko'nikma, qobiliyat, motivatsiya, samaradorlik zaxirasi. Inson kapitalini shakllantirish - bu ijtimoiy ishlab chiqarishda ishtirok etadigan shaxsning yuqori sifatli ishlab chiqarish xususiyatlarini izlash, yangilash va takomillashtirish jarayonidir [8].

O'zbekiston Respublikasida inson kapitalining holati va ulardan foydalanish tahlili fan va ta'lim sohalarida inson kapitalining iqtisodiy aylanmasi saqlanib qolganligi, shuningdek sog'liqni saqlash sohasidagi tabiiy aylanmaning ijobiy dinamikasi haqida dalolat beradi. Mamlakatimiz aholisining umr ko'rish davomiyligining ko'tarilishiga inson kapitalidan foydalanish samaradorligini oshirish mamlakatimiz innovatsion rivojlanish strategiyasi va taktikasining o'zgarishi bilan bog'liq. Ilm-fan sohasida bu

ilmiy-tadqiqot xarajatlarining YalMning 2 foizigacha ko'payishi va ilmiy-texnik rivojlanishning ustuvor yo'nalishlarida kadrlar resurslarini shakllantiradi. Ta'lim sohasida - rivojlanayotgan innovatsion mehnat bozori talablariga muvofiq o'rta maxsus va oliy o'quv yurtlariga investitsiyalarni jalb qilish. Sog'liqni saqlash sohasida - aholini faol jalb qilish uchun ijtimoiy dasturlarni amalga oshirish sog'lom turmush tarzi, tibbiy xizmatni kengaytirish.

Inson kapitali - bu sub'ekt tomonidan to'plangan sog'liqni saqlash, bilim, ko'nikma, qobiliyat, qobiliyat va motivatsiyaning umumiy zaxirasi bo'lib, u bir tomondan, ishlab chiqarishning o'sishini ta'min-laydigan, ijtimoiy ishlab chiqarish jarayonida tegishli shaklda ishlatiladi.

Birinchidan, inson kapitali makroiqtisodiy shakl iqtisodiy o'sish-ning asosiy omillaridan biridir. Shu bilan birga, u iqtisodiy o'sish manbai sifatida faqat moddiy va moliyaviy kapital, texnologiya, tadbirkorlikni o'z ichiga oladigan yaxlit tizimni tashkil etuvchi boshqa asosiy (va nafaqat asosiy) omillar bilan maqsadli o'zaro ta'sir o'tkazish jarayonida amalga oshirilishi mumkin energiya, axborot, innovatsiya va ilmiy -texnik taraqqiyot, tabiiy va ekologik omillar, mehnat, boshqa tomondan - xodim daromadining oshishi. Bu ta'rif eng umumiydir, shuning uchun "inson kapitali" toifasining muno-sabatlar mazmunini yanada oshkor qilish uni ko'rsatish, boshqa muhim xususiyatlarni ajratib ko'rsatishni talab qiladi.

Ikkinchidan, inson kapitalini yaratishga muhim sarmoya kiritish kerak. Inson kapitaliga sarmoya kiritish deganda biz malaka va ko'nikmalarni yaxshilaydigan har xil xatti -harakatlar va xarajatlarni, demak, xodimning mehnat unumdorligini ko'p marotaba bo'lishini kutgan holda bajaramiz bu kelajakda daromadning ko'payishi bilan qoplanadi. Inson kapitaliga investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari jismoniy shaxslar (uy xo'jaliklari) yoki inson kapitali tashuvchilari, davlat, korxonalar, turli jamg'armalar va boshqa ixtisoslashgan notijorat tashkilotlari shuningdek ta'lim muassasalari bo'lishi mumkin.

Uchinchidan, shakllanish manbalaridan qat'i nazar, inson kapitalidan foydalanish va to'g'ridan -to'g'ri daromad olish shaxsning o'zi tomonidan nazorat qilinadi. Inson kapitalining ishlashi, undan foydalanishdan qaytish darajasi sub'ektning xohish -irodasini erkin ifodalashi bilan bog'liq individual manfaatlar va afzalliklar, uning moddiy va ma'naviy qiziqishi, javobgarligi, dunyoqarashi va madaniyatning umumiy darajasi, shu jumladan shaxsning harakatlariga tizim tomonidan muhim ta'sir ko'rsatiladi, deb hisoblaymiz. Agar biz inson kapitaliga investitsiyalarni xarajatlar bo'yicha tasniflasak, unda biz sog'liqni saqlash, ta'lim, fan, odamlarning ishga joylashish uchun ko'chishi, iqtisodiy ma'lumot qidirish va boshqalarga investitsiyalarni ajratishimiz mumkin. Masalan, ta'limga investitsiyalar

sifatni yaxshilaydi, odamlarning bilim darajasi va zaxirasini oshiradi, yuqori malakali mutaxassislarning shakllanishiga hissa qo'shadi, ularning yuqori mahsuldorligi iqtisodiy o'sish sur'ati va sifatiga tobora ko'proq ta'sir ko'rsatadi.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni belgilash:

- "inson kapitali" toifasining tarkibini uning tarkibiy elementlari va xususiyatlarini, shuningdek inson kapitali nazariyasi evolyusiyasini o'rganish orqali ochib berish;
- inson kapitali va uning qonunlarini rivojlantirishning eng muhim sharti sifatida bilimga asoslangan iqtisodiyot mazmunini o'rganish;
- bilimga asoslangan iqtisodiyotda inson kapitalining rivojlanish xususiyatlari va omillarini aniqlash;
- bilimga asoslangan iqtisodiyotni shakllantirish jarayonida mamlakatda inson kapitalining rivojlanishi shartlarini aniqlash;
- O'zbekistonda inson kapitali rivojlanishidagi qarama-qarshiliklarning ijtimoiy-iqtisodiy mazmunini ochib berish;
- bilimga asoslangan iqtisodiyotning vujudga kelishi sharoitida mamlakatda inson kapitalini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmini ishlab chiqish [9].

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib quyidagilarni ta'kidlash mumkin: Umuman olganda, O'zbekiston Global innovatsion indeks reytingida o'zining dastlabki qadamlarini dadil tashlagani va iqtisodiy jihatdan taraqqiy etgan mamlakatlar orasida salmoqli o'rin egallab borayotgani barchamizga faxr bag'ishlaydi. Har qanday millatning farovonligi va barqaror rivojlanishi inson kapitaliga bog'liq, shuning uchun mulohazali va individual firma darajasida ham, umuman davlat darajasida ham inson resurslarini rivojlantirish sohasidagi izchil siyosat va inson kapitaliga investitsiyalarni muvozanatlashtirilishi, bilimga asoslangan iqtisodiyotga o'tish sharoitida sarmoya intellektual ichki kuchlarni rivojlantirish uchun mablag'lar mamlakatga dunyoda munosib o'rin egallashiga imkon beradi, O'zbekiston ijtimoiy modelini shakllantirishga hissa qo'shadi, yo'naltirilgan bozor iqtisodiy tizimi, O'zbekiston Respublikasining mavqei va vakolatlarini mustahkamlaydi. Shubhasizki, ushbu hujjatlarning har bir bandi mamlakatimiz taraqqiyotiga xalqimiz manfaatlariga xizmat qiladi. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish konsepsiyalari va strategiyalarini amalga oshirish jarayonlarida inson kapitalini rivojlantirish omillarining nazariy va amaliy asoslarini ilm-fan va ta'lim-tarbiya sohasidagi sog'lom turmush tarzini

qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish uchun mamlakatimizning barcha olimlari, ziyolilari va tegishli muassasalar rahbarlarining mavjud imkoniyatlardan foydalanib mas'uliyat bilan yondashishlarini taklif etaman.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Ubaydullayev G'ayrat Zuvaytovich QDTU dotsenti/ Убайдуллаев Гайрат Зувайтович доцент КГТУ / Ubaydullayev Gayrat Zuvaytovich associate professor Karshi state technical university
 ▶ gayrat.ubaydullayev@mail.ru
 ■ 0000-0003-0969-729X

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28 yanvar 2022 yildagi PF-60-sonli "2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. Xalq so'zi. 29 yanvar 2022 yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28 sentabr 2023 yildagi PF-158-sonli "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. Xalq so'zi. 12 sentabr 2023 yil.
3. M.Yuldashev "Ta'lim va muallim qadri". Xalq so'zi 2023 yil 1 dekabr 256-son.
4. B.Mahkamov "Raqamli iqtisodiyot –taraqqiyot drayveri". Xalq so'zi 2022 yil 27 aprel 87-son.
5. N.Rizaev "O'zbekiston janubiy Osiyo mintaqasi kuchli uchtaligida". Xalq so'zi 2023 yil 1 fevral 21-son.
6. Q.X.Abduraxmonov "Inson qadrini ulug'lashga qaratilgan strategiya". Xalq so'zi 2022 yil 23 aprel 84-son.
7. Окункова Е.А. Роль человеческого капитала в инновационном развитии экономических систем / Е.А. Окункова // Глобальный научный потенциал. – 2018. – №11– С. 120–123.
8. Голубкин В.Н. Интеллектуальный капитал в эпоху глобализации мировой экономики. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.oulink.ru/pub/business_obraz_1_18.htm
9. G'Z. Ubaydullaev "Inson kapitali innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishning asosiy omili". Monografiya. Qarshi "Intelлект" nashriyoti, 2023.
10. www.undp.uz – O'zbekistondagi Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot Dasturi veb sayti.
11. <https://ziyonet.uz> – Ta'lim portali

Menejment va
marketing

Менеджмент и
маркетинг

Management and
Marketing